

5

Tuomiot ja niiden täytäntöönpano

Keskusvankirekisteri

Rikosseuraamusviraston oikeudellisessa yksikössä säilytetään suoritetuista rangaistuksista kertyneitä asiakirjoja. Vuonna 2005 vankiloista saapui arkistoitavaksi 5 279 (4 801) vapautuneen vankiasiakirjavihkoa ja kriminaalihuollon toimistoista 3 218 (3 099) yhdyskuntapalvelua suorittaneen asiakirjavihkoa. Asiakirjahakemistona toimii atk-pohjainen nimilehtien keskusrekisteri.

Asiakirjat ja rekisteritiedot, jotka sisältävät tietoja tuomituista, vangitusta tai muuten vapautensa menettäneestä henkilöstä, on pidettävä salassa. Keskusvankirekisteri vastaa niiden eri viranomaisten tiedusteluihin, joilla on lailla säädetty oikeus tietojen saantiin. Poliisiviranomaisilla ja oikeushallinnon eri viranomaisilla on vankitietoihin suorakäyttöoikeus teknisen käyttöyhteyden avulla.

Täytäntöönpanon siirrot Suomen ja muiden maiden välillä

Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa tai Islannissa tuomittu vapausrangaistus voidaan pyynnöstä panna täytäntöön Suomessa. Samoin Suomessa tuomittu rangaistus voidaan panna täytäntöön muussa Pohjoismaassa.

Myös muussa Pohjoismaassa tuomittu valvonta tai ehdonalaisesti vapautuneen valvonta voidaan järjestää Suomessa tai vastaavasti Suomessa määrätty valvonta järjestää muussa Pohjoismaassa. Täytäntöönpanosta määrätään tarkemmin Suomen ja muiden Pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikostuomioiden täytäntöönpanosta annetussa laissa (326/1963). Suurin osa täytäntöönpanopyynnöistä tehdään Suomen ja Ruotsin välillä ja ne koskevat pääosin Suomen kansalaisia.

Vuonna 2005 täytäntöönpanopyyntöjä muista Pohjoismaista **otettiin vastaan** kaikkiaan 106 (105). Näistä 96 (93) koski rangaistuksen täytäntöönpanoa ja 10 (12) valvonnan järjestämistä Suomessa.

Suomessa tuomitun rangaistuksen täytäntöönpanoa tai valvonnan järjestämistä muussa Pohjoismaassa koskevia asioita **tuli vireille** 69 (53). Näistä 15 (14) liittyi valvonnan järjestämiseen.

Muiden maiden kuin Pohjoismaiden ja Suomen välisiä siirtoja hoitaa oikeusministeriön kansainvälinen yksikkö. Siirrot perustuvat lakiin kansainvälisestä yhteistoiminnassa eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa (21/1987). Siirron edellytyksenä on tuomio- ja täytäntöönpanovaltion suostumuksen lisäksi henkilön oma suostumus ja täytäntöönpanovaltion kansalaisuus. Vankeinhoitolaitos huolehtii yleensä tuomitun noutamisesta Suomeen.

Elokuussa 2001 Suomessa voimaan tullut Euroopan Neuvoston tuomittujen siirtämistä koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirja mahdollistaa tuomitun siirtämisen kotimaahansa myös vastoin tahtoaan, jos hän välttelee tuomion täytäntöönpanoa tai jos hänelle on annettu maasta poistamispäätös. Suomessa määrätty vankeusrangaistus voidaan näin siirtää täytäntöön pantavaksi siinä valtiossa, jonka kansalainen tuomittu on tai jossa hänellä on kotipaikka. Päätöksen täytäntöönpanon siirtämisestä tekee oikeusministeriö. Monivaiheisen muutoksenhakumenettelyn johdosta ensimmäiset siirrot saatiin toteutettua vuonna 2005, jolloin Viroon vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa jatkamaan siirrettiin 11 vankia.

Vapautuminen

- Vankeusrangaistukseen tuomittu voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa, tai erityisestä syystä puolet. Erityisenä syynä pidetään sitä, ettei vanki rikoksen tekopäivää edeltäneiden kolmen vuoden aikana ole suorittanut vankeusrangaistusta.
- Nuorisovanki voi päästä ehdonalaiseen vapauteen suorittettuaan yhden kolmasosan rangaistuksestaan (ks. kohta vankilaoikeus).
- Sakon muuntorangaistukseen tuomitut suorittavat rangaistuksensa kokonaan.
- Pakkolaitokseen eristetty vanki päästetään ehdonalaiseen vapauteen rangaistuksensa kokonaan suorittaneena, ellei vankilaoikeus katso, että häntä on edelleen pidettävä vaarallisena.

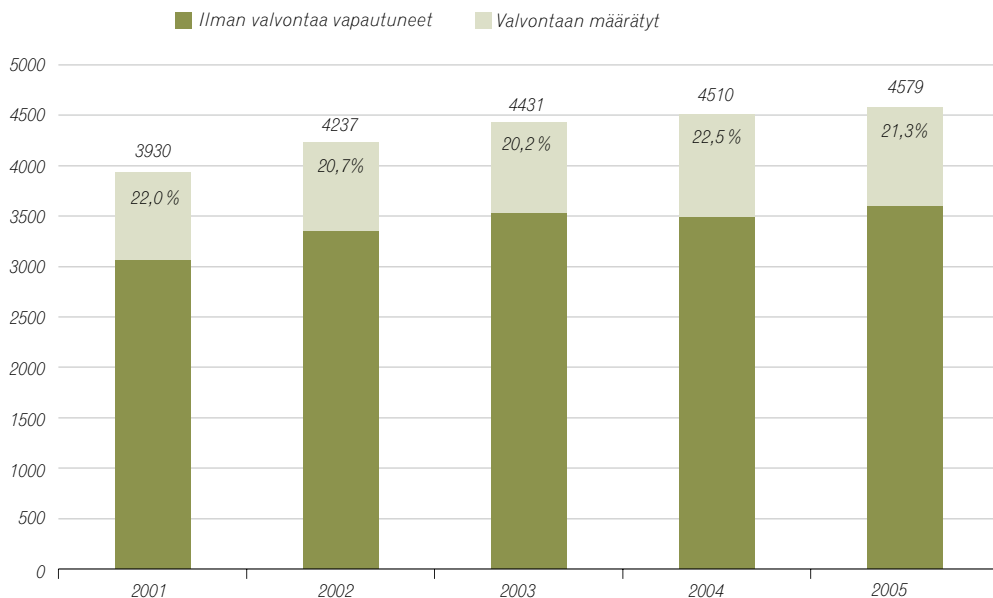
- Elinkautisvanki vapautuu vain tasavallan presidentin armahduksella.
- Siviilipalvelurikoksesta tuomittu voi päästä ehdonalaiseen vapauteen vain siviilipalvelulaissa säädetyin edellytyksin.

Vuonna 2005 vankilasta vapautui 833 (785) tutkintavankia, 1 568 (900) sakkovankia ja 4 662 (4 637) vankeusvankia, joista ehdonalaiseen vapauteen päästettiin 4 579 (4 510). Vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämistä koskevan asian ratkaisee vankilan johtaja.

Vapauttamista voidaan **aikaistaa** mm. terveydellisistä tai erittäin tärkeistä perhe- tai sosiaalisista syistä. Lain vähimmäisajoista ei kuitenkaan voida poiketa: muiden kuin nuorisovankien on suoritettava vähintään puolet rangaistuksestaan

KUVIO 10

Ehdonalaiseen vapauteen päästetyt ja valvontaan määrättyt vuosina 2001–2005

ja vähintään 14 päivää. Vapauttamista voidaan **lykätä**, jos vangille on tulossa uusia tuomioita tai vanki sitä itse perustellusti haluaa. Vapauttamista voi myös lykätä, jos on konkreettinen vaara, että vanki vapauduttuaan syyllistyy toisen henkilön henkilökohtaista turvallisuutta törkeästi loukkaavaan rikokseen.

Ehdonalaiseen vapauteen päästetty voidaan määrätä koeajaksi Kriminaalihuoltolaitoksen **valvontaan**. Koeaika on rangaistuksesta jäljellä oleva aika (ns. jäännösrangaistus), vähintään kolme kuukautta ja enintään kolme vuotta. Pakkolaitoksesta vapautettujen koeaika on kaksi vuotta.

Vuonna 2005 valvontaan asetettiin 21,3 % (22,5 %) ehdonalaisesti vapautetuista, kaikkiaan 977 (1 013) henkilöä. Pääsääntöisesti valvontaan määrätään silloin, kun jäljellä oleva rangaistus on yli 1,5 vuotta. Jos ehdonalaiseen vapauteen päästetty syyllistyy koeaikana uuteen rikokseen,

tuomioistuin ratkaisee menettääkö tuomittu samalla ehdonalaisten vapautensa.

Vankilaoikeus

Vankilaoikeus on oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluva erityistuomioistuin, joka päättää vaarallisia rikoksenuusijoita koskevista asioista sekä nuoren rikoksenteikijän rangaistuksen suorittamisesta nuorisovankilassa.

Vuonna 2005 vankilaoikeuden istuntoja oli 20 (24). Käsittelyyn tuli kaikkiaan 327 (365) asiaa, joista 273 (313) oli nuoria rikoksenteikijöitä koskevia. Vankilaoikeus käsittelee rangaistusmuodon määräämistä sellaisille nuorille, joille on tuomittu vähintään 6 kuukauden ja enintään 4 vuoden vankeusrangaistus ja jotka ovat rikosta tehdessään olleet alle 21-vuotiaita. Kaikki nuoret rikoksenteikijät määrättiin suorittamaan rangaistuksensa nuorisovankilassa. Nuorisovankilaan määrätty sijoitetaan Keravan vankilaan tai vankilaan, jos-

TAULUKKO 3

Vankilaoikeuden käsittelemät asiat vuosina 2001–2005

	2001	2002	2003	2004	2005
<i>Nuoria rikoksenteikijöitä koskevia asioita</i>	315	288	294	313	273
<i>Nuorisovankilaan määrättiin</i>	305	279	283	300	260
<i>– heistä ehdonalaisten vapauden menettäneitä</i>	49	39	61	56	50
<i>Yleiseen vankilaan määrättiin</i>	0	0	1	0	0
<i>Muut asiat</i>	10	9	10	13	13
<i>Vaarallisia rikoksenuusijoita koskevia asioita</i>	53	72	68	52	54
<i>Pakkolaitokseen eristettiin</i>	1	4	3	3	1
<i>Päätettiin, ettei eristetä</i>	2	1	0	0	0
<i>Ehdonalaiseen vapauteen päästettiin</i>	2 ¹	1	4 ¹	2 ²	2
<i>Muut asiat</i>	48	66	61	47	51

¹ Lukuun sisältyy myös yksi vankilassa kuollut henkilö

² Lukuun sisältyy myös yksi pakkolaitoksesta pysyvästi mielisairaana vapautettu henkilö

sa on osasto nuorisovangeille, ja hän voi päästä ehdonalaiseen vapauteen suorittuaan yhden kolmasosan rangaistuksestaan.

Vaarallisia rikoksenuusijoita koskevista asioista vankilaoikeus päättää pakkolaitokseen eristämistä, pakkolaitokseen eristettyjen sijoittamisesta pakkolaitoksen eri osastoille ja ehdonalaiseen vapauteen sekä koevapauteen päästämistä. Pakkolaitokseen eristäminen tarkoittaa käytännössä sitä, että eristetty ei voi päästä ehdonalaiseen vapauteen ennen kuin hän on suorittanut rangaistuksensa kokonaan. Pakkolaitosastot sijaitsevat Helsingin, Hämeenlinnan, Lounais-Suomen ja Riihimäen vankiloissa. Vuonna 2005 vaarallisia rikoksenuusijoita koskevia asioita käsiteltiin 54 (52), joista pakkolaitokseen eristämistä koskevia varsinaisia pääkäsitteilyjä oli 1 (3).

Oikeudellinen valvonta

Vankien asianmukaisen kohtelun valvonta kuuluu Rikosseuraamusviraston oikeudelliselle yksiköl-

le. Oikeudellisessa yksikössä käsitellään muun muassa vankien tekemät kantelut ja eduskunnan oikeusasiamiehen pyytämät selvitykset. Vangin terveydenhuoltoa koskevat kantelut ratkaisee Vankeinhoitolaitoksen ylilääkäri.

Vankien kanteluiden yleisimpiä aiheita ovat poistumislupiin, tapaamisiin, eristämiseen, siirtoon, omaisuuden hallussapitoon, terveydenhuoltoon sekä henkilökunnan käyttäytymiseen ja menettelyyn liittyvät valitukset. Henkilökuntaa arvosteltiin erityisesti siitä, että vanki ei saa vastausta tiedusteluihinsa ja että päätöksiä ei perustella riittävästi. Vangit vaativat useiden kanteluiden yhteydessä myös vahingonkorvauksia.

Vuonna 2005 vangeilta saapui 489 (551) kantelua ja vastaus annettiin 691 (602) kanteluun. Tammikuussa 2006 vireillä on 362 (586) kantelua. Keskimääräinen käsittelyaika on noin 1 vuosi 3 kuukautta.

Vuonna 2005 eduskunnan oikeusasiamieheltä saapui lausunto- ja selvityspyyntöjä 97 (50) kpl.